

SCENARIUSZ ZAJĘĆ NA GODZINĘ WYCHOWAWCZĄ, ETYKĘ, FILOZOFIĘ:

Z walizką klocków przez świat

**W RAMACH PROGRAMU:
„Globalna szkoła. Razem o migracjach”**

**CENTRUM EDUKACJI
OBYWATELSKIEJ**

Z walizką klocków przez świat

W RAMACH PROGRAMU: „Globalna szkoła. Razem o migracjach”

Barbara Głąb

Scenariusz składa się z 5 aktywności, które nawiązują – bezpośrednio lub pośrednio – do animacji filmowej *Z walizką klocków przez świat* zrealizowanej w 2021 roku przez Centrum Edukacji Obywatelskiej w ramach projektów *I am European: historie i fakty o migracjach na XXI wiek* oraz *Globalna szkoła. Razem o migracjach*.

45-90 minut (czas realizacji jednej aktywności)

klasy 4-8 szkoły podstawowej i szkoła ponadpodstawowa

godzina wychowawcza, etyka, filozofia

CELE ZAJĘĆ

Uczeń lub uczennica:

- rozwija postawy szacunku wobec innych ludzi
- rozważa kwestię różnorodności kulturowej Europy i świata, wartościowania kultur i dialogu międzykulturowego,
- identyfikuje problemy moralne dotyczące kwestii migrantów, migrantek, uchodźców, uchodźczyń
- wyjaśnia pojęcie praw dziecka, analizuje wybrane artykuły Konwencji o prawach dziecka, wskazuje przykłady łamania praw dziecka oraz rozważa różne sposoby ich ochrony
- doskonalą umiejętność dobrej rozmowy na ważne tematy społeczne, takie jak migracje
- rozpoznaje i nazywa podstawowe emocje oraz uczucia, posługuje się nazwami emocji i uczuć do charakteryzowania przeżyć własnych oraz innych osób

MATERIAŁY I ŚRODKI DYDAKTYCZNE

komputer z rzutnikiem, dostęp do Internetu, film *Z walizką klocków przez świat*, tablica/flipchart, duży karton, materiały plastyczne (kredki, flamastry, klej, nożyczki, papier kolorowy, materiały z recyklingu), foliowe koszulki na dokumenty, papier ksero, karteczki samoprzylepne, kartonowe pudełka, skrzynka na listy

FORMY PRACY

indywidualna i grupowa, do wykonania w szkole

Głównym bohaterem i zarazem narratorem filmu jest Kuban. On i jego rodzina, matka Elmira Abasbekowa, ojciec Azim Turanbajew i dwaj młodszy bracia Kurmanbek i Asanbek uciekli z Kirgistanu przed prześladowaniami na tle politycznym. Kuban, Kurmanbek i Asanbek wyjechali z kraju na dokumentach przyjaciółki mamy. Ona ma dwóch synów i córkę, dlatego młodszy brat Kubana przekraczał granicę przebrany za dziewczynkę. Turanbajewowie znaleźli schronienie w Szwecji. 9 lutego 2011 roku dowiedzieli się, że muszą jechać do Polski, bo mają polską wizę. Zgodnie z obowiązującym wówczas rozporządzeniem Dublin II za rozpatrzenie wniosku o nadanie statusu uchodźcy odpowiada to państwo członkowskie UE, którego granicę cudzoziemiec – jako pierwszą – przekroczył. Z wyjątkiem takiej sytuacji, gdy któreś państwo udzieliło wizy albo innego zezwolenia na pobyt – wtedy ono musi przyjąć wniosek azylowy. 18 kwietnia 2011 roku Kuban wraz z rodzicami i braćmi wylądowali w Polsce. Zamieszkali w ośrodku dla uchodźców w Dębaku. Kuban i jego dwaj bracia poszli do szkoły w Podkowie Leśnej. Rodzice chłopców starali się zalegalizować pobyt w Polsce. W 2012 roku szef Urzędu ds. Cudzoziemców odmówił kirgiskiej rodzinie jakiegokolwiek formy ochrony międzynarodowej traktując ich jako migrantów ekonomicznych. Rada ds. Uchodźców, do której Turanbajewowie się odwołali, podtrzymała decyzję odmowy nadania im statusu uchodźcy. Kiedy Urząd ds. Cudzoziemców dał się w końcu przekonać, że zachodzi przesłanka do udzielenia rodzinie z Kirgistanu zgody na tzw. pobyt tolerowany ze względu na dobro dzieci (zaważyła opinia psychologiczna, m.in. pełna asymilacja z polskim społeczeństwem, potrzeba stabilnych warunków rozwoju), zmieniło się prawo. Od 1 maja 2014 roku Urząd ds. Cudzoziemców nie decyduje już o pobycie tolerowanym. Zgody może udzielać Straż Graniczna. Straż Graniczna wszczęła postępowanie w sprawie zobowiązania Turanbajewów do powrotu do Kirgistanu. Społeczność IX Liceum

Ogólnokształcącego im. Klementyny Hoffmanowej w Warszawie, do którego uczęszczał Kuban, skierowała do Urzędu ds. Cudzoziemców, Straży Granicznej i Rzecznika Praw Dziecka petycję w sprawie wstrzymania procesu deportacji z Polski Kubana i jego rodziny. Przyjaciele Kubana założyli facebookowe wydarzenie „Ratujmy Kubana! Nie mówmy mu won!” Podziało! Rodzina Turanbajewów otrzymała zgodę na pobyt stały.

Źródło: J. Klimowicz, Nie mówcie nam won! Uchodźczy w Polsce, Duży Format, 09.09.2015, dostęp: [Nie mówcie nam won! Uchodźczy w Polsce](#).

Scenariusz jest tak pomyślany, aby zapewnić Ci dużą swobodę w wyborze aktywności: możesz zmienić kolejność aktywności; podjąć się realizacji tylko tych ćwiczeń, które uznasz za interesujące i dostosowane do potrzeb osób uczestniczących w Twoich zajęciach; możesz „przełączać się” między jedną aktywnością a drugą.

Zaproponowane w niniejszej publikacji aktywności mogą być trudne dla osób z doświadczeniem uchodźczym i migracyjnym. Jeżeli w grupie są osoby z takim doświadczeniem, warto przed rozpoczęciem zajęć poinformować je, co będzie przedmiotem dyskusji i zapewnić, że mogą liczyć na Twoją pomoc oraz wsparcie. Rozmowę w klasie należy przeprowadzić z ogromnym wyczuciem i w sposób elastyczny.

Przed przystąpieniem do realizacji aktywności warto zapoznać się z takimi pojęciami i definicjami jak: **uchodźca/uchodźczyni, migrant/migrantka, migracja przymusowa, migracja dobrowolna, uchodźstwo, azyl, procedura uchodźcza, ośrodek recepcyjny, ochrona międzynarodowa, Urząd ds. Cudzoziemców, deportacja**. Polecamy stronę internetową <http://uchodzcy.info/o-nas/>.

AKTYWNOŚĆ 1 – MAPA DOŚWIADCZEŃ

A. ŻYCIE JEST JAK KLOCKI LEGO

Zanim zaprezentujesz film *Z walizką klocków przez świat* zwróć się do uczestników i uczestniczek zajęć z pytaniem, czy są wśród nich miłośnicy i miłośniczki klocków LEGO. Zapytaj ich również, co można zbudować z klocków LEGO. Następnie poproś o dokończenie zdania „Życie jest jak klocki LEGO, bo ...” i zapisanie go na karteczce samoprzylepnej. Zamieście karteczki na ścianie, aby każda osoba uczestnicząca w zajęciach miała do nich dostęp.

Jeśli na wykonanie tego zadania możesz wygospodarować więcej czasu niż 5-7 minut, a osoby uczestniczące w zajęciach mają dostęp do komputerów oraz Internetu, zaproponuj stworzenie memów. Prezentację memów zaplanuj na koniec spotkania.

B. REFLEKSJA

Obejrzyjcie film. Nagranie trwa 5 minut i 6 sekund. Zaproś uczestników i uczestniczki zajęć do podzielenia się pierwszymi wrażeniami, odczuciami, myślami, które wywołał film. Możesz skorzystać z poniższych pytań pomocniczych.

1. Co Was zainteresowało w filmie?
2. Jakie są Wasze pierwsze wrażenia po obejrzeniu filmu? Jakie emocje on wywołał?
3. Co Wam się podobało w nim, a co nie?
4. Na co szczególnie zwróciliście, zwróciłyście uwagę?
5. Jakimi film porusza tematy i problemy?

C. ANALIZA TREŚCI

Poinformuj uczniów i uczennice, że będą pracować w czterech grupach. Pierwsza i druga grupa będzie miała za zadanie sformułować 10 pytań dotyczących treści filmu *Z walizką klocków przez świat*, trzecia i czwarta – udzielić na nie odpowiedzi. Uczniów i uczennice z pierwszej i drugiej grupy zaprosz do pracy nad pytaniami, a uczniów i uczennice z trzeciej i czwartej grupy do dyskusji i zebrania jak najwięcej informacji na temat postaci i zdarzeń przedstawionych w filmie. Po ukończeniu tego zadania poproś najpierw pierwszą grupę o przeczytanie pytań, a trzecią o odpowiedź na nie, potem poproś o zaprezentowanie pytań drugą grupę, a uczniów i uczennice z czwartej o udzielenie odpowiedzi na nie.

Wspólnymi siłami zgromadźcie jak najwięcej FAKTÓW z życia Kubana i jego rodziny. Zanonotujcie te informacje na tablicy/flipcharcie. Celem tego ćwiczenia jest przygotowanie uczniów i uczennic do pogłębionej dyskusji na temat uchodźstwa oraz migracji. Poniżej znajdziesz listę przykładowych pytań:

1. Czyją opowieść poznajemy? Kim jest bohater filmu? Czego się o nim dowiadujemy z filmu? Co on mówi o sobie? Czego o nim nie wiemy?
2. Dlaczego Kuban wraz z rodziną uciekli z Kirgistanu?
3. Jak sądzisz, dlaczego brat Kubana przekraczał granicę Kirgistanu przebrany za dziewczynkę?
4. Gdzie Kuban i jego rodzina zamieszkali po przybyciu do Polski?
5. Czy Polska była ich pierwszym wyborem?
6. Dlaczego Kuban i jego rodzina po kilku latach spędzonych w Polsce mieli ją opuścić?
7. Gdzie Kuban uczęszczał do liceum?
8. Jakimi Kuban zna języki obce?
9. Czy Kuban się pasjonuje?
10. Gdzie Kuban obecnie mieszka, czym się zajmuje?

D. MAPA DOŚWIADCZEŃ

Część I

Zaproponuj uczniom oraz uczennicom pracę w kilkusobowych grupach. Zwróć się z prośbą, aby stworzyli mapę doświadczeń Kubana na podstawie tego, czego dowiedzieli się z materiału filmowego. Czym jest mapa doświadczeń i jak ją stworzyć? Patrz: załącznik nr 1. Na samym początku skoncentrujcie się na samych faktach z życia Kubana. Stwórzcie mapę przedstawiającą poszczególne etapy poszukiwania przez Kubana oraz jego rodzinę schronienia, a w dalszej kolejności etapy adaptacji do nowego środowiska społeczno-kulturowego. Zaznacz, że wygląd mapy zależy od wyborów i decyzji grupy. Po ukończeniu tej części zadania zaprosz uczestników i uczestniczki zajęć do prezentacji map.

Warto w tym miejscu przedstawić klasie/grupie kilka informacji na temat procesu akulturacji psychologicznej – jest to proces, który przechodzą wszystkie osoby migrujące w nowym kraju/środowisku. Proces wiąże się z przeżywaniem konkretnych emocji i idącymi za tymi emocjami zachowaniami. Jeśli chcesz o tym wspomnieć, zachęcamy do zapoznania się z tekstem przygotowanym przez Centrum Edukacji Obywatelskiej [Wyzwania związane z migracjami. Perspektywa osób migrujących](#).

Część II

Mapa doświadczeń obejmuje nie tylko fakty, ale także emocje. Zaprosz uczestników i uczestniczki zajęć do dalszej pracy nad mapą doświadczeń Kubana – w tych samych grupach, co poprzednio. Na mapę składającą się z faktów z życia Kubana nałóżcie mapę emocji. Jak to zrobić? Patrz: załącznik nr 2. Postawcie się w sytuacji Kubana i spróbujcie odpowiedzieć na pytania:

Co Kuban mógł czuć:

- uciekając z kraju swojego urodzenia?
- przybywając jako uchodźca do Szwecji, a później do Polski?
- pierwszego dnia w polskiej szkole?
- kiedy został wybrany do roli jednego z Trzech Króli w szkolnych Jasełkach?
- kiedy dowiedział się, że musi opuścić Polskę?
- kiedy dowiedział się, że jego nauczyciele i nauczycielki, a także koledzy oraz koleżanki napisali do Urzędu ds. Cudzoziemców, Straży Granicznej oraz Rzecznika Praw Dziecka petycję „**Ratujmy Kubana! Nie mówmy mu won!**”?

Rozpoznajcie i nazwijcie te emocje. W trakcie realizacji zadania warto zapoznać osoby uczestniczące w zajęciach z *Kartami emocji* autorstwa Dominiki Cieślikowskiej. Stworzone one zostały na bazie popularnej teorii emocji Roberta Plutchnika opierającej się na ośmiu podstawowych emocjach (gniew, odraza, smutek, zaskoczenie, strach, zaufanie, radość, przezwyciężenie), z których wynikają wszystkie inne stany. Więcej informacji na temat tego, czym są *Karty emocji* i jak ich używać na zajęciach znajdziesz w publikacji [Karty emocji. Koncepcja i opracowanie merytoryczne: Dominika Cieślikowska](#) wydanej przez Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN.

Zastanawianie się nad tym, jakie emocje może ktoś odczuwać w danym momencie, wczuwanie się w sytuację innego człowieka, to z pewnością wartościowe ćwiczenie, ponieważ uczy nas empatii. Nie możemy jednak zapominać o tym, że wchodząc w położenie innej osoby, „zakładając jej buty” nigdy nie będziemy mieć pełnego wglądu w to, co ona czuje. Jej buty mogą nas uwierać czy być na nas za duże. Warto mieć to na uwadze. Przy rozpoznawaniu stanów emocjonalnych innych ludzi łatwo popełnić błąd. Możemy mylić się w interpretacji czyichś uczuć, błędnie odczytywać czyjeś emocje. Dlatego przy realizacji tego ćwiczenia wystrzegajmy się tonu pewności. Zaczniemy wypowiedź od, „Wydaje mi się, że...”; „Według mnie...”

Poproś członków i członkinie grup, aby na przezroczystej folii (może to być foliowa koszulka na dokumenty) zanotowali (używając niezmywalnego flamastra), jakie – ich zdaniem – emocje towarzyszyły bohaterowi filmu w określonych sytuacjach (patrz: fakty z życia Kubana), następnie nałożyli tę foliową mapę emocji na mapę faktów z życia Kubana. Zaproś osoby uczestniczące w zajęciach do wspólnego oglądania prac. Po ukończeniu ćwiczenia zachęć uczestników i uczestniczki zajęć do podsumowującej refleksji. Poproś uczniów i uczennice, aby zapisali na kartkach dokończenie wybranego zdania:

- Z filmu dowiedziałem/dowiedziałam się, że...
- Dziś nauczyłem/nauczyłam się, że...
- Nie zdawałem/zdawałam sobie sprawy z tego, że...
- Nie wiedziałem/wiedziałam o tym, że...
- Dziś zrozumiałem/zrozumiałam, że...
- Moim zdaniem...

AKTYWNOŚĆ 2

A. LEGOMANIA

Zaprezentuj film *Z walizka klocków przez świat*. Po jego obejrzeniu zapytaj grupę, czy lubią/lubili w dzieciństwie tworzyć budowle z klocków LEGO. Zaproś ich do tego, aby podzieli się swoimi doświadczeniami związanymi z układaniem klocków LEGO.

B. PIRAMIDA POTRZEB

Zwróć się do uczestników i uczestniczek zajęć z pytaniem, jakimi potrzebami kierował się bohater filmu i jednocześnie narrator Kuban, pakując do walizki klocki LEGO. Zapoznaj uczniów oraz uczennice z teorią potrzeb Abrahama Masłowa. Patrz: załącznik nr 3. Zastanówcie się wspólnie, jakie potrzeby chciał zaspokoić Kuban zabierając ze sobą klocki

LEGO. Nazwijcie te potrzeby. Czy te potrzeby umieścilibyście na poziomie potrzeb: **fizjologicznych, bezpieczeństwa, przynależności, uznania, samorealizacji**? A może chcielibyście zaproponować własną koncepcję potrzeb, ponieważ uważacie, że koncepcja Masłowa jest anachroniczna (pochodzi z 1943 roku)/nieużyteczna/nie sprawdza się w odniesieniu do zagadnień poruszanych na zajęciach.

C. POSTAW SIĘ W SYTUACJI KUBANA

Postaw się w sytuacji Kubana. Zwróć się do osób uczestniczących w zajęciach: Z powodu prześladowań politycznych Ty i Twoja rodzina musicie opuścić swój kraj. Masz niewiele czasu na spakowanie się. Powiedzmy ok. 10 minut. Narysuj/opisz jak wygląda Twoja walizka. Co wkładasz do walizki? Pamiętaj, że możesz zapakować do niej tylko jedną rzecz. Co to za rzecz? Narysuj ją/opisz.

Na wykonanie zadania przeznacz 5 minut. Po upływie tego czasu poproś uczestników i uczestniczki zajęć, aby zaprezentowali swoje walizki i uzasadnili, dlaczego wybrali tą konkretną rzecz. Zapytaj uczniów i uczennice, jakie potrzeby chcieli zaspokoić zabierając ze sobą dany przedmiot.

D. ROZPAKOWANI. BAGAŻ UCHODŹCY.

Jak oddać głos uchodźcom i uchodźczyniom? Zapoznaj uczniów i uczennice z projektem multimedialnym urodzonego w Syrii artysty i architekta z New Haven CT Mohamada Hafeza oraz urodzonego w Iraku pisarza i mówcę motywacyjnego Ahmeda Badra. *UNPACKED. Refugee baggage* to instalacja, która składa się z dwóch części: wizualnej i dźwiękowej. Instalację tworzą:

- walizki wypełnione miniaturami budynków, pomieszczeń, mebli, zastaw stołowych, innych przedmiotów codziennego użytku, pojazdów, drzew, które ucierpiały w wyniku wojny. Walizki stanowią reprezentację losów uchodźców i uchodźczyń pochodzących z różnych części świata.

- b) materiały dźwiękowe, na które składają się historie mówione uchodźców i uchodźczyń, którzy uciekli z terenów objętych konfliktem: Afganistanu, Konga, Syrii, Iraku, Sudanu i znaleźli schronienie w Ameryce.

Do każdej walizki przypisana jest jedna konkretna historia. Więcej informacji na temat tego projektu, wraz z relacjami osób z doświadczeniem uchodźczym i zdjęciami walizek, znajdziesz na stronie internetowej: [UNPACKED. Refugee baggage](#)

E. BAGAŻ DOŚWIADCZEŃ

Każdy z nas, Kuban, Ty, ja niesiemy ze sobą bagaż doświadczeń. Składa się na niego wiele różnych elementów. Główny bohater i jednocześnie narrator filmu [Z walizką klocków przez świat](#) opowiada o doświadczeniach związanych z ucieczką z kraju i adaptacją do nowych warunków społecznych i kulturowych jako uchodźca.

Na początku zajęć poznaliście historię Kubana – uchodźcy z Kirgistanu, który znalazł schronienie w Polsce. Zainspirujcie się projektem multimedialnym Mohamada Hafeza oraz Ahmeda Badra i wykonajcie walizkę, która opowie o losach Kubana i jego rodziny.

Zaproponuj uczestnikom i uczestniczkom zajęć, aby pracowali grupach. Zachęć ich, aby do wykonania walizek użyli materiałów z recyklingu. Jeśli na realizację aktywności 2 nie możesz przeznaczyć więcej niż 45 minut, zaproponuj uczniom i uczennicom, aby zamiast budować walizki, narysowali je. Poproś uczestników i uczestniczki zajęć, aby zorganizowali w klasie/szkole wystawę swoich prac. Zachęć ich, aby wystąpili w roli przewodników i przewodniczek po wystawie.

F. REFLEKSJA

1. Jakie myśli, uczucia towarzyszyły Wam podczas realizacji tego zadania?
2. Czy jesteście zadowoleni z efektów Waszej pracy?
3. Co było dla Was największym wyzwaniem podczas realizacji tego zadania? Co sprawiło Wam największą trudność?
4. Jak sądzicie, co było celem tego ćwiczenia?
5. Czego dowiedzieliście, dowiedziałyście się o uchodźstwie dzięki temu ćwiczeniu? Czy wiecie już, co to znaczy być uchodźcą/uchodźczynią? Czy możecie coś powiedzieć na temat tego, czym jest doświadczenie uchodźcze? Z jakimi wydarzeniami, a także przeżyciami i emocjami może się ono wiązać?
6. Jak sądzicie, czy multimedialny projekt *UNPACKED. Refugee baggage* autorstwa Mohamada Hafeza oraz Ahmeda Badra to dobry sposób, by oddać głos uchodźcom i uchodźczyniom?

Aktywność 3

A. WYKONAJ KROK DO PRZODU

Po obejrzeniu filmu [Z Walizką klocków przez świat](#) zaproś osoby uczestniczące w zajęciach do wykonania zadania **Krok do przodu**. Karta pracy znajduje się w załączniku nr 4. Przekaż, uczniom i uczennicom, że podczas wykonywania ćwiczenia będą koncentrowali się na historii Kubana i jego rodziny tylko do momentu, kiedy otrzymują oni zgodę na pobyt (**3 minuty i 40 sekund filmu**).

Poinformuj uczestników i uczestniczki zajęć, że będziesz czytać zdania od 1 do 20, a ich zadaniem będzie dokonać wyboru, czy odnoszą się one do a) Kubana b) do każdego z nich z osobna. Zadanie składa się z dwóch części: **I. Postaw się w sytuacji Kubana oraz II. To o mnie mowa.**

I. Postaw się w sytuacji Kubana

Rozdaj karty pracy, a następnie wyjaśnij, w jaki sposób należy je wypełnić. Na dole, po lewej stronie tabeli (Kuban) znajduje się kropka. Będziecie się nią poruszać – jak pionkiem w grze – pionowo do przodu, o jedno pole. Zwróćcie uwagę na znajdującą się po lewej stronie kartki podziałkę, która jest ponumerowana od 1 do 20.

Za moment przeczytam zdania od 1 do 20. Jeśli uznasz, że dane zdanie dotyczy Kubana, postaw kropkę (narysuj ją) w miejscu, które odpowiada numerowi zdania. Jeśli więc – przykładowo – uznasz, że zdanie nr 7 dotyczy Kubana, narysuj kropkę w miejscu oznaczonym na podziałce numerem 7. Jeśli natomiast dojdiesz do wniosku, że zdanie nie dotyczy Kubana, nie ruszaj się z miejsca. Po ukończeniu zadania policz, ile kroków (policz kropki). Zapisz tę liczbę na karcie pracy.

1. Nigdy nie musiałem uciekać z ojczyzny.
2. Nigdy nie groziło mi niebezpieczeństwo.
3. Zawsze podróżowałem w bezpiecznych i komfortowych warunkach.
4. Mam własny pokój.
5. Nauczyciele i nauczycielki wspierają mnie w nauce.
6. Lubię gotowane śledzie.
7. Chodzę do szkoły z dziećmi/młodzieżą z różnych części świata.
8. Występowałem w przedstawieniu teatralnym.
9. Wszystkie lekcje w mojej szkole odbywają się w języku obcym.
10. Z nauczycielami i nauczycielkami, kolegami i koleżankami ze szkoły rozmawiam w języku ojczystym.
11. Biorę udział w konkursach przedmiotowych (olimpiadach).
12. Trenuję sport.
13. Lubię układać klocki LEGO.
14. Czuję się częścią wspólnoty klasowej, szkolnej.
15. Chodzę na dodatkowe zajęcia.

16. Wolny czas spędzam w gronie kolegów i koleżanek z klasy, ze szkoły i dobrze się z nimi dogaduję.
17. Nie martwię się o przyszłość.
18. Nie wracam pamięcią do przeszłości.
19. Czuję spokój.
20. Mam plany na przyszłość.

II. To o mnie mowa

Na dole, po prawej stronie tabeli (Ja) również znajduje się kropka. Będziecie się nią również poruszać – jak pionkiem w grze – pionowo do przodu, o jedno pole. Zwróćcie uwagę na znajdującą się na prawej stronie kartki podziałkę, która jest ponumerowana od 1 do 20. Za moment przeczytam te same, co poprzednio zdania, od 1 do 20. Jeśli uznasz że dane zdanie odnosi się do Ciebie, stawiasz kropkę (rysujesz ją) w miejscu, które odpowiada numerowi zdania. Jeśli więc – przykładowo – uznasz, że zdanie nr 7 Ciebie dotyczy, rysujesz kropkę w miejscu oznaczonym na podziałce numerem 7. Jeśli natomiast stwierdzisz, że to zdanie Ciebie nie dotyczy, nie ruszasz się z miejsca. Po wykonaniu zadania policz ile zrobiłeś, zrobiłaś kroków (policz kropki). Zapisz tę liczbę na karcie pracy.

1. Nigdy nie musiałem, musiałam uciekać z ojczyzny.
2. Nigdy nie groziło mi niebezpieczeństwo.
3. Zawsze podróżowałem, podróżowałam w bezpiecznych i komfortowych warunkach.
4. Mam własny pokój.
5. Nauczyciele i nauczycielki wspierają mnie w nauce.
6. Lubię gotowane śledzie.
7. Chodzę do szkoły z dziećmi/młodzieżą z różnych części świata.
8. Występowałem, występowałam w przedstawieniu teatralnym.
9. Wszystkie lekcje w mojej szkole odbywają się w języku obcym.
10. Z nauczycielami i nauczycielkami, kolegami i koleżankami ze szkoły rozmawiam w języku ojczystym.

11. Biorę udział w konkursach przedmiotowych (olimpiadach).
12. Trenuję sport.
13. Lubię układać klocki LEGO.
14. Czuję się częścią wspólnoty klasowej, szkolnej.
15. Chodzę na dodatkowe zajęcia.
16. Wolny czas spędzam w gronie kolegów i koleżanek z klasy, ze szkołą i dobrze się z nimi dogaduję.
17. Nie martwię się o przyszłość.
18. Nie wracam pamięcią do przeszłości.
19. Czuję spokój.
20. Mam plany na przyszłość.

Po wykonaniu zadania zaprosz osoby uczestniczące w zajęciach do podsumowującej refleksji na forum:

- a) Kto zrobił więcej kroków, Kuban czy Ty? Zaprezentuj wyniki.
- b) Do jakich wniosków zaprowadziła Was analiza zebranych danych? Co to ćwiczenie pokazuje?
- c) Co zwróciło Waszą uwagę, co Was zastanowiło?
- d) Co Kubana i Ciebie łączy, a co Was od siebie odróżnia?
- e) Dokończ zdanie: Dzięki temu ćwiczeniu
– zrozumiałem/zrozumiałam...
– dowiedziałem się/dowiedziałam się...

B. DZIECKO, POZNAJ SWOJE PRAWA

Zapytaj uczestników i uczestniczki zajęć, czy słyszeli o Konwencji o prawach dziecka Organizacji Narodów Zjednoczonych. Jeśli tak, to jakie znają prawa? Konwencja o prawach dziecka to ważna umowa między państwami, które zobowiązały się chronić prawa dzieci. Wyjaśnia kim są dzieci, jakie mają prawa i jakie obowiązki rządzący mają wobec nich.

Na stronie UNICEF-u <https://unicef.pl/wspolpraca/wspolpraca-z-placownikami-edukacyjnymi/materialy-edukacyjne> (patrz: załącznik nr 5)

znajdziesz między innymi dokument, który stanowi skróconą wersję Konwencji o prawach dziecka. Wydrukuj ten materiał edukacyjny w kilku/kilkunastu egzemplarzach i rozdaj je uczniom i uczennicom. Zapoznajcie się z artykułami Konwencji:

- odczytajcie je na głos na forum klasy, przeanalizujcie ich treść
- warto skorzystać też z innych zasobów edukacyjnych UNICEF-u. Możecie zagrać w memory przedstawiające wybrane artykuły Konwencji o prawach dziecka bądź wziąć udział w interaktywnym quizie sprawdzającym wiedzę o prawach dziecka.

C. PETYCJA W SPRAWIE KUBANA

Przeczytaj na głos petycję, jaką wystosowali nauczyciele i nauczycielki oraz uczniowie i uczennice IX Liceum im. Klementyny Hoffmanowej w Warszawie do Urzędu ds. Cudzoziemców, Straży Granicznej i Rzecznika Praw Dziecka w sprawie wstrzymania procesu deportacji z Polski Kubana Turanbajewa wraz z rodziną (patrz: załącznik nr 6). Połącz uczestników i uczestniczki zajęć w zespoły. Zachęć, aby ponownie przywrzeli się artykułom Konwencji o prawach dziecka i wskazali, jakie prawa dziecka zostały pogwałcone przy wydaniu decyzji o zobowiązaniu Kubana i jego rodziny do powrotu do Kirgistanu, z którego uciekli z powodu prześladowań. Powiedz uczestnikom i uczestniczkom zajęć, że ich zadanie będzie polegało na napisaniu do Rzecznika Praw Dziecka listu wzywającego do podjęcia działań zmierzających do skutecznej ochrony praw Kubana i jego braci, zapewnienia im pełnego i harmonijnego rozwoju, z poszanowaniem ich godności i podmiotowości.

Co warto zawrzeć w liście?

- opiszcie sytuację życiową Kubana
- wskażcie o naruszenie jakich konkretnie praw chodzi
- uzasadnijcie, dlaczego Kuban i jego rodzina nie powinni być deportowani z Polski
- wezwijcie Rzecznika Praw Dziecka do podjęcia działań na rzecz ochrony praw Kubana i jego braci

Poproś wszystkich na sali, aby listy wrzucili do przygotowanej specjalnie na tę okazję skrzynki na listy. Przeczytaj listy na głos.

Aktywność 4

a. Zaproś uczestników i uczestniczki zajęć do obejrzenia filmu **Z walizką klocków przez świat**. Z filmu dowiadujemy się, że Kuban został obsadzony w bożonarodzeniowych widowisku – Jasełkach. Zastanówcie się, czym kierował się reżyser/reżyserka spektaklu wybierając Kubana do roli jednego z Trzech Króli? Zaproś uczniów i uczennice do rozmowy na forum klasy. Nie rozstrzygaj, kto z uczestników i uczestniczek dyskusji ma rację. Pytanie pozostaw otwarte.

b. Zaproś uczniów i uczennice do układania puzzli w grupach. Skorzystaj z gotowych puzzli albo wydrukuj z Internetu różne obrazki (najlepiej różne krajobrazy) i potnij je na kawałki, tworząc z nich puzzle. Zrób tyle kompletów puzzli, ile – zakładasz – będzie grup. Z każdego kompletu wyjmij 4 elementy i dodaj je – losowo – do innych kompletów. W ten sposób w każdym komplecie znajdą się 4 elementy, które pochodzą z innych kompletów.

Po ułożeniu puzzli zaproś uczniów i uczennice do dyskusji na forum klasy. Zapytaj, co zrobili z elementami, które pochodziły z innego kompletu puzzli. Przykładowe odpowiedzi:

- wyrzuciliśmy, wyrzuciłyśmy
- odsunęliśmy, odsunęłyśmy na bok
- dopasowaliśmy, dopasowałyśmy do reszty
- włączyliśmy, włączyłyśmy do układanki, nie starając się dopasować ich na siłę

c. Zaproś osoby uczestniczące w zajęciach do refleksji na forum:

1. Zadaj pytania: jak sądzicie, co było celem tego ćwiczenia?, jaki to ćwiczenie ma związek z historią przedstawioną w filmie **Z walizką klocków przez świat**?

2. Przeanalizujcie na forum Wasze odpowiedzi na pytanie, co zrobiliście z puzzlami, które pochodziły z innego kompletu. Zastanówcie się, czy puzzle to dobra metafora kultury włączającej. Tak/Nie. Uzasadnijcie odpowiedź.

Czym jest kultura włączająca?

To przestrzeń, w której każda osoba, niezależnie od tego kim jest i w jaki sposób siebie definiuje, czuje się bezpiecznie i jest częścią społeczności. Czuje się doceniana, wysłuchana i ma możliwość wpływu na decyzje podejmowane w grupie. Jest to przestrzeń, w której nie ma zgody na przejawy kategoryzowania, odmawiania praw osobom ze względu na różne przesłanki i dyskryminację. **Jest to strefa w której ludzie czują się silni, zmotywowani, mają wiedzę w jaki sposób wzmacniać innych i w jaki sposób reagować na przejawy wykluczenia.** Każda osoba ze społeczności dba i opiekuje się tą przestrzenią oraz dostrzega korzyści z różnorodności.

3. Zwróć się do osób uczestniczących w zajęciach w następujący sposób: Zastanów się, jak Ty zachowujesz się, jak inni zachowują się wobec osób, które właśnie dołączyły do grupy (są nowe w grupie). Pomyśl, jakie zachowania zauważasz u siebie i u innych w stosunku do osób, które pochodzą z innego kraju, mówią innym językiem, mają inne tradycje i obyczaje, wyznają inną religię, mają inny kolor skóry itp. Zaproś uczestników i uczestniczki zajęć do podsumowującej dyskusji.

Aktywność 5

A. PLANETA

Na podłodze/ławce połóż duży karton. Wytnij kropki. Patrz: załącznik nr 7. Masz do wyboru kropki w następujących kolorach: 1) niebieskie i żółta (w barwach flagi Ukrainy) lub 2) niebieskie/czarne kropki i pomarańczowa (w barwach międzynarodowej flagi uchodźców). Rozdaj je uczestnikom i uczestniczkom zajęć (jedna kropka na jedną osobę). Poproś osoby uczestniczące w zajęciach, aby przykleili kropki na kartonie. Zaznacz, że mogą je podpisać swoim imieniem i nazwiskiem bądź pseudonimem.

Zwróć się do uczniów i uczennic: Jesteś kropką. Jedną z wielu. Z innymi kropkami wiele Cię łączy, ale też wiele dzieli. Od urodzenia żyjecie razem na planecie *Polonia*. Pewnego dnia zjawia się na niej żółta kropka (przyklej żółtą kropkę). Jest uchodźczynią.

Kim jest uchodźca, uchodźczyni? Konwencja Genewska z 1951 roku definiuje uchodźcę jako „osobę, która na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem w kraju pochodzenia z powodu rasy, religii, narodowości, przekonań politycznych lub przynależności do określonej grupy społecznej nie może lub nie chce korzystać z ochrony tego kraju”.

Żółta (pomarańczowa) kropka ma na imię Olena. Ma tyle lat, co Wy. Opuściła swoją planetę, bo musiała. Nie wie, kiedy będzie mogła wrócić do domu i czy w ogóle będzie to możliwe. Dołącza do Waszej klasy w połowie roku szkolnego. Nie mówi w Waszym języku. Nie zna Waszej kultury ani obyczajów. Nie wie, jakie zasady panują na Waszej planecie. Nikogo tu nie ma, ani rodziny, ani przyjaciół czy znajomych.

B. STRES AKULTURACYJNY

Zaproś uczestników i uczestniczki zajęć do wykonanie kolejnego zadania.

Zadaj pytanie: **Czy wiecie, czym jest stres adaptacyjny lub akulturacyjny? Czy wiecie, z ilu faz składa się proces adaptacji do nowej kultury?** Zapoznaj osoby uczestniczące w zajęciach z tymi zagadnieniami bazując na materiale merytorycznym [Tożsamość a migracje. Opowieści o migracjach na XX wiek](#) autorstwa Dominiki Cieślikowskiej i Anny Kawalskiej.

Zaproś uczniów i uczennice do pracy w czterech grupach. Każda z grup otrzymuje kartę pracy zawierającą charakterystykę jednej z czterech faz procesu akulturacji. Patrz: załącznik nr 8. Poproś członków i członkinie poszczególnych grup, aby korzystając z tego materiału pomocniczego, opisali, z jakimi wyzwaniem musi się zmierzyć Olena (żółta/pomarańczowa kropka) przybywając na obcą planetę. Poproś przedstawiciela/przedstawicielkę grupy o zaprezentowanie wyników pracy na forum klasy.

C. REFLEKSJA

Zaproś uczniów, uczennice do dyskusji w tych samych grupach, co poprzednio. Rozdaj karteczki z pytaniami do dyskusji. Poproś członków, członkinie poszczególnych grup, aby notowali odpowiedzi na kartce. Po upływie tego czasu poproś przedstawicieli i przedstawicielki grup w kolejności od pierwszej do czwartej, aby przeczytali odpowiedzi na głos.

Grupa 1

W jakich sytuacjach doświadczacie stresu?

Grupa 2

Jakie znacie sposoby radzenia sobie ze stresem?

Grupa 3

Skąd się bierze stres akulturacyjny? (skorzystaj z tego, czego dowiedziałeś się, dowiedziałas się na temat stresu akulturacyjnego z poprzedniego ćwiczenia)

Grupa 4

W jaki sposób możemy pomóc osobom z doświadczeniem uchodźczym poradzić sobie ze stresem związanym ze zmianą kraju zamieszkania?

D. PODSUMOWANIE

Dokończ zdanie: Na tych zajęciach:

- zrozumiałem, zrozumiałam...
- dowiedziałem się, dowiedziałam się...
- nie zdawałem, nie zdawałam sobie sprawy z...

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik nr 1. Materiał pomocniczy Mapa doświadczeń

Załącznik nr 2. Materiał pomocniczy Mapa emocji

Załącznik nr 3. Materiał pomocniczy Piramida potrzeb Maslova

Załącznik nr 4. Karta pracy Krok do przodu

Załącznik nr 5. Materiały edukacyjne UNICEF

Załącznik nr 6. Petycja „Ratujmy Kubana! Nie mówmy mu won!”

Załącznik nr 7. Karta pracy „Planeta”

Załącznik nr 8. Materiał pomocniczy 4 fazy akulturacji

Więcej materiałów na stronie internetowej programu: www.globalna.ceo.org.pl

Materiał powstał w 2022 roku ramach projektu „Globalna szkoła. Razem o migracjach”, który jest częścią przedsięwzięcia „I am European: Historie i fakty o migracjach na XXI wiek” realizowanego przez Centrum Edukacji Obywatelskiej.

Projekty współfinansowane są ze środków Unii Europejskiej oraz w ramach programu polskiej współpracy rozwojowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP. Treść wyraża wyłącznie poglądy autorów/autorek i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP ani Unii Europejskiej. www.gov.pl/polskapomoc

„I am European. Historie i fakty o migracjach na XXI wiek” jest częścią programu DEAR (The European Commission’s Development Education and Awareness Raising Programme), który wspiera projekty angażujące społeczeństwo Unii Europejskiej w globalne zagadnienia rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego. Poprzez finansowanie programów takich jak „I am European. Historie i fakty o migracjach na XXI wiek”, DEAR promuje uniwersalne wartości, m.in. wolność, demokrację, praworządność oraz umożliwia obywatelom i obywatelkom Europy włączenie się w globalny rozwój. Program DEAR finansuje około 30 programów w krajach członkowskich UE. Projekty te przyczyniają się do zwiększenia zrozumienia i zaangażowania Europejki i Europejczyków w kreowanie pozytywnych zmiany społecznych zarówno na poziomie lokalnym, jak i międzynarodowym. Działania DEAR wspierają również pracę UE na rzecz realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju.

Wydawca:

Fundacja Centrum Edukacji Obywatelskiej
ul. Noakowskiego 10,
00-666 Warszawa
www.ceo.org.pl

Warszawa 2022

Autorka: Barbara Głąb

Redakcja merytoryczna: Elżbieta Kielak

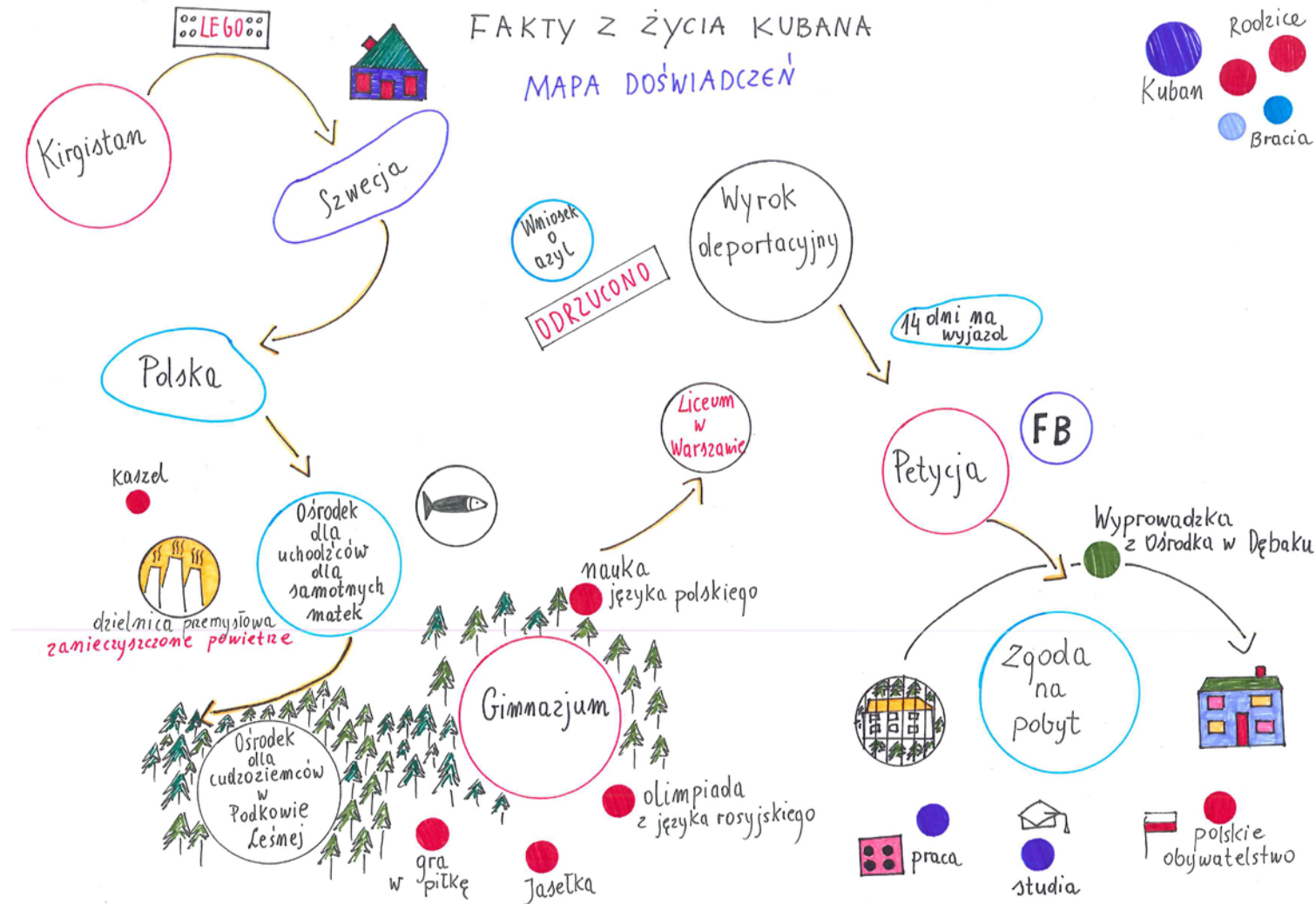
Redakcja językowa i korekta: Justyna Yiğitler

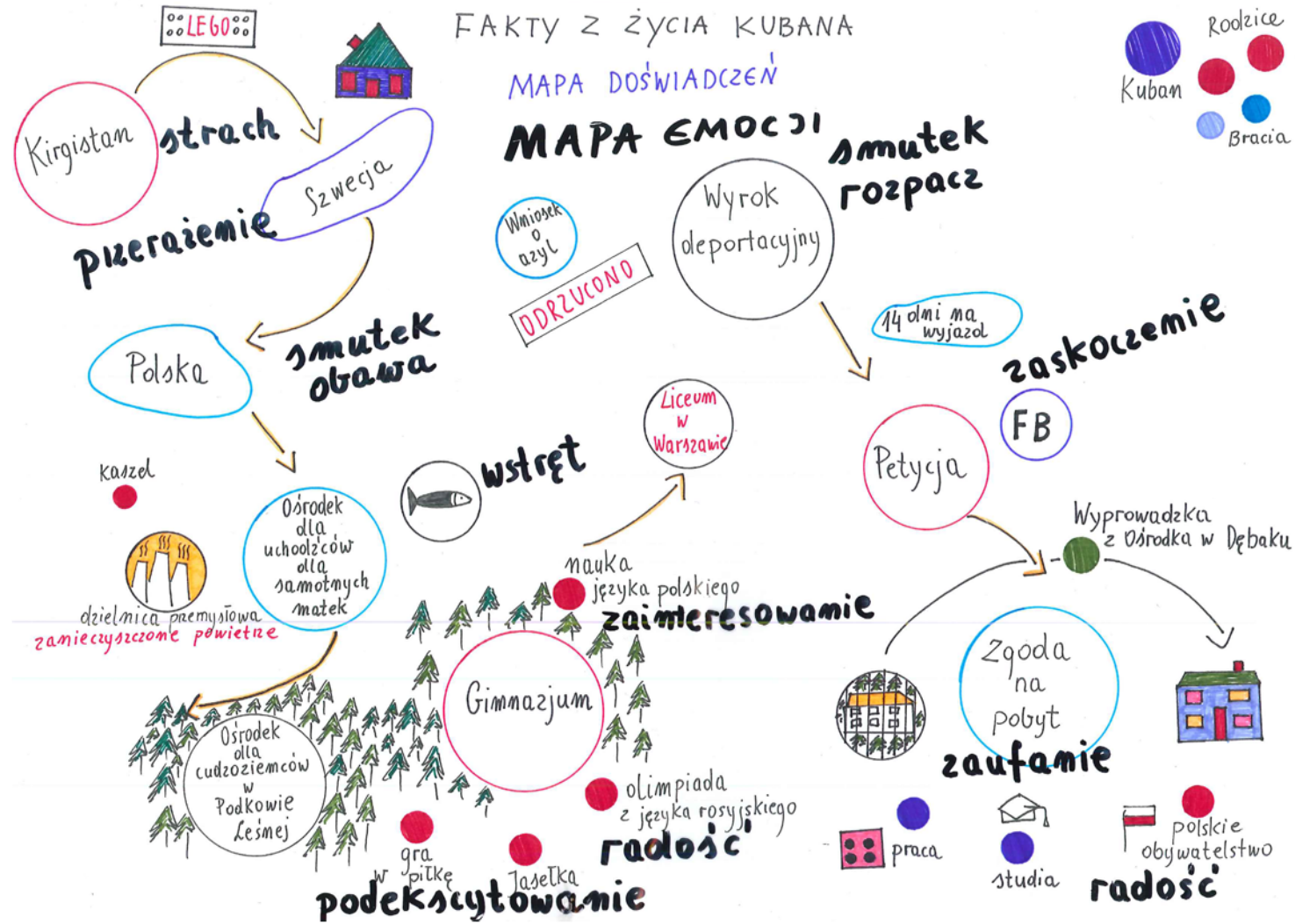
Projekt graficzny i skład: R Z E C Z Y O B R A Z K O W E

Materiał jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 4.0 Międzynarodowe. Pewne prawa zastrzeżone na rzecz Fundacji Centrum Edukacji Obywatelskiej. Utwór powstał w ramach programu polskiej współpracy rozwojowej realizowanej za pośrednictwem MSZ RP w roku 2022. Zezwala się na dowolne wykorzystanie utworu, pod warunkiem zachowania ww. informacji, w tym informacji o stosowanej licencji i posiadaczach praw.

ZAŁĄCZNIK NR 1.

Materiał pomocniczy Mapa doświadczeń

ZAŁĄCZNIK NR 3.

Materiał pomocniczy Piramida potrzeb Maslova

ZAŁĄCZNIK NR 4.

Karta pracy Krok do przodu

KUBAN
Liczba kroków

- 20
- 19
- 18
- 17
- 16
- 15
- 14
- 13
- 12
- 11
- 10
- 9
- 8
- 7
- 6
- 5
- 4
- 3
- 2
- 1

JA
Liczba kroków

- 20
- 19
- 18
- 17
- 16
- 15
- 14
- 13
- 12
- 11
- 10
- 9
- 8
- 7
- 6
- 5
- 4
- 3
- 2
- 1

ZAŁĄCZNIK NR 5.

Materiały edukacyjne UNICEF

<https://unicef.pl/wspolpraca/wspolpraca-z-placowkami-edukacyjnymi/materialy-edukacyjne>

The screenshot shows the UNICEF website's navigation bar with the logo and the slogan "unicef dla każdego dziecka". The main menu includes "CO ROBIMY", "CHCE POMOC", "WSPOLPRACA", and "POMAGAM". The breadcrumb trail reads "UNICEF > Współpraca > Współpraca z placówkami edukacyjnymi > Materiały edukacyjne". The page title is "Materiały edukacyjne". Below the title are social media sharing icons and a list of categories: "Klub Szkół UNICEF", "Akcje edukacyjne", "Materiały edukacyjne" (highlighted), "Zbiórki charytatywne", "Placówki im. UNICEF", and "Placówki współpracujące". A "Newsletter" sign-up box is visible at the bottom right. The main content area features a photo of children working on a project and a text block starting with "Jeśli interesuje Cię tematyka praw dziecka i szukasz pomysłu na zajęcia poświęcone tym zagadnieniom, koniecznie musisz zapoznać się z materiałami, które tu udostępniliśmy."

ZAŁĄCZNIK NR 6.

Petycja "Ratujmy Kubana! Nie mówmy mu won!"

The screenshot shows a petition document with the following details:

- Dokument Nr 11515**
- Ratujmy Kubana! Nie mówmy mu won! Petycja w jego sprawie!**
- Warszawa 11-09-2015**

Do:
Urząd do Spraw Cudzoziemców, Straż Graniczna, Rzecznik Praw Dziecka
Arkadiusz Szymański, Marek Michalak
ul. Koszykowa 16, 00-564 Warszawa
Al. Niepodległości 10, 02-514 Warszawa
ul. Przemysłowa 30/32, 00-450 Warszawa

22 601 74 02, +48 22 5004000
kierownictwo@udsc.gov.pl, rpd@brpd.gov.pl, gabinet.kg@strazgraniczna.pl

Uczniowie i nauczyciele IX Liceum Ogólnokształcącego im. Klementyny Hoffmanowej w Warszawie zwracają się z prośbą o wstrzymanie procesu deportacji z Polski Kubana Turanbajewa wraz z jego rodziną.

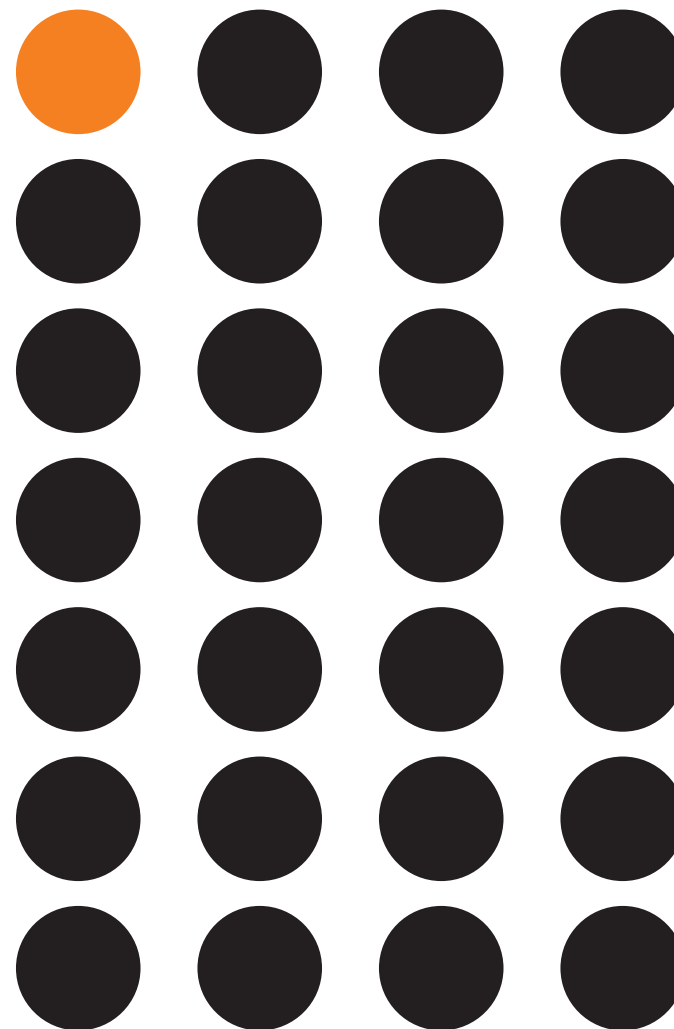
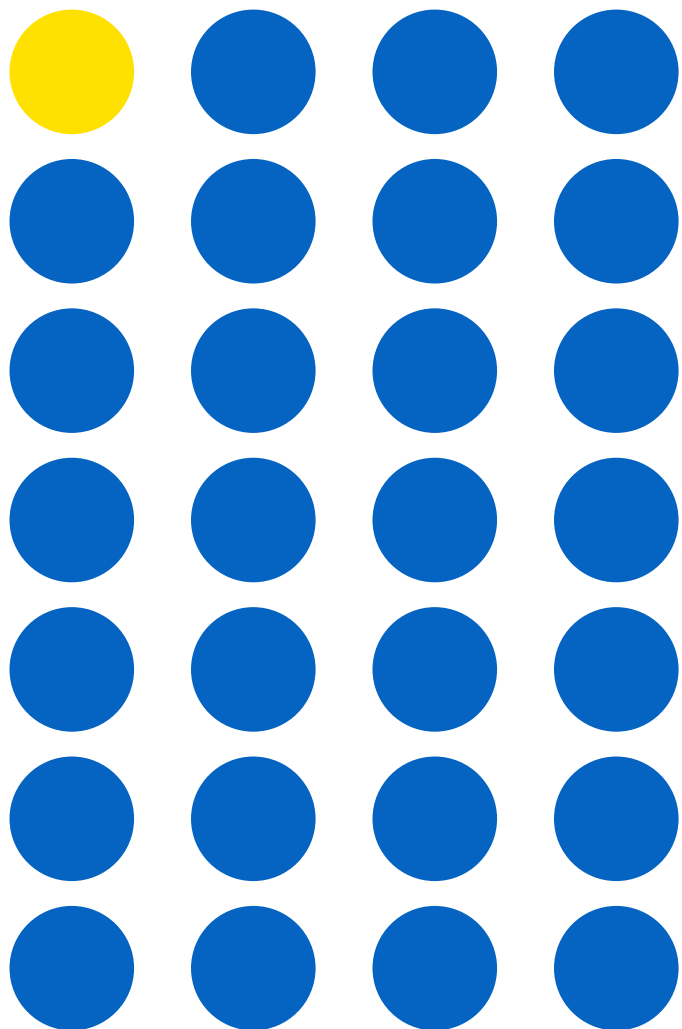
Kuban żyje ze swoją rodziną prawie pięć lat w Rzeczypospolitej Polskiej. Włożyli dużo wysiłku by stać się dobrymi obywatelami naszego kraju, więc nasze państwo nie powinno być obojętne na takich ludzi. Kuban płynnie posługuje się językiem polskim i dokładnie poznał tutejszą kulturę. Jest on pracowitym i pilnym uczniem, który posiada szeroki zakres zainteresowań. Ma wielu przyjaciół i kolegów w szkole jak i poza nią. Bez wątpienia można nazwać go przykładowym obywatelem Polski. Kuban chciałby uczyć się w Rzeczypospolitej, napisać maturę, skończyć studia, a następnie żyć w Polsce jako jej pełnoprawny obywatel. Z tego powodu społeczność IX Liceum Ogólnokształcącego im. Klementyny Hoffmanowej w Warszawie wyraża zdecydowany sprzeciw w sprawie deportowania Kubana Turanbajewa i jego rodziny.

Mając na uwadze powyższą treść apelujemy o podjęcie inicjatywy odnośnie wstrzymania wniosku o deportację. Z góry dziękujemy za rozpatrzenie sprawy.

Niżej podpisany/a:
Ptryk Marciszek-Kosieradzki
IX Liceum im. Klementyny Hoffmanowej
00-682 Warszawa
patryk.kosieradzki@gmail.com

ZAŁĄCZNIK NR 7.

Planeta

ZAŁĄCZNIK NR 8.

4 fazy procesu akulturacji

FAZA	CHARAKTERYSTYKA, DOMINUJĄCE UCZUCIA	PRZYKŁADOWE WYPOWIEDZI
MIESIĄC MIODOWY	<p>Faza ta jest nazywana również fazą turystyczną (podróżująca osoba doświadcza różnic w podobny sposób). Różnice pomiędzy nową kulturą a kulturą pochodzenia są odbierane pozytywnie, np. nowe smaki, widoki, zwyczaje.</p> <p>Dominują uczucia: ciekawość, fascynacja</p> <p>W przypadku migracji niedobrowolnej faza ta może być bardzo krótka lub może jej nie być wcale, od początku mogą pojawiać się uczucia negatywne np. obawy, niepokoje.</p>	<p>„Pierwsze dwa tygodnie pobytu w Warszawie były super. Podobało mi się, że jest dużo zieleni, że jest czysto oraz że miasto ma szeroką ofertę darmowych wydarzeń kulturalnych jak wystawy i koncerty”.</p>
SZOK KULTUROWY	<p>Konieczność codziennego skutecznego funkcjonowania w nowej kulturze sprawia, że napotykanne różnice zaczynają przeszkadzać. Nieporozumienia, pomyłki wynikające z nieznamomości kultury przestają powodować rozbawienie, a zaczynają być odbierane negatywnie.</p> <p>W tej fazie pojawiają się uczucia: niepokoju, złości, frustracji.</p> <p>Na skutek napotykanych trudności może nastąpić tymczasowe pogorszenie funkcjonowania i nastroju oraz wyczerpanie fizyczne. Może dojść do kryzysu, który najczęściej przebiega w dwóch etapach. W pierwszym etapie szoku kulturowego osoby doświadczają złości na samego/ samą siebie.</p> <p>W drugiej fazie szoku kulturowego złość może zostać skierowana na przedstawicieli kultury przyjmującej.</p> <p>W fazie tej niektóre osoby się izolują, wycofują z życia społecznego. Niekiedy pojawia się osłabienie organizmu, np. częstsze przeziębienia, problemy ze snem.</p> <p>Może się pojawić chęć opuszczenia nowego kraju.</p>	<p>pierwsza faza szoku:</p> <p>„Nie nadaję się, jestem beznadziejna. Nigdy nie nauczę się polskiego. Jak mogłam znowu palnąć taką gafę”.</p> <p>„Nie wiem, co się ze mną dzieje, czasem nie mam siły wstać z łóżka, mam problemy ze snem”.</p> <p>druga faza szoku:</p> <p>„Co za okropny kraj. Ze mnie się podśmiewają, jak coś mówię po polsku, a sami ledwo co dukają po angielsku, a niektórzy to w ogóle zero języków obcych, w moim kraju większość osób zna dwa lub nawet trzy języki”.</p>
ZDROWIENIE, ADAPTACJA	<p>W tej fazie rozpoczyna się przystosowanie do życia w nowej kulturze. Nowa kultura zaczyna się wydawać bardziej sensowna, zmniejsza się ilość negatywnych reakcji na napotykanne różnice. Osoba zaczyna rozumieć, jakiego zachowania się od niej oczekuje w większości sytuacji. Powraca poczucie „normalności”. Osoba stosuje więcej konstruktywnych strategii radzenia sobie w różnych sytuacjach, a różnice kulturowe budzą więcej pozytywnych reakcji.</p> <p>Powracają poczucie kompetencji i sprawstwa, energia do działania.</p>	<p>„Na początku trudno mi było zaakceptować, że Polacy mało się uśmiechają na ulicy do obcych. Z czasem się przekonałem, że przy bliższym poznaniu są mili. Zrozumiałem lepiej ich mentalność. Nie biorę do siebie tego, że ktoś się do mnie nie uśmiechnął, jak to jest w moim kraju, gdy się poznajemy. Dzięki temu łatwiej jest mi nawiązać znajomości”.</p>
KOMPETENCJA KULTUROWA MISTRZOSTWO/DWUKULTUROWOŚĆ	<p>Osiągnięcie tej fazy oznacza, że osoba zaadaptowała się do życia w nowej kulturze, posiada kompetencje umożliwiające jej w komfortowy sposób w pełni uczestniczyć w nowej kulturze.</p> <p>Faza ta jest nazywana również fazą dwukulturowości.</p> <p>Dominujące uczucia: spokój, poczucie stabilności, poczucie posiadania kompetencji kulturowych.</p>	<p>„Podoba mi się, że tutaj jesteśmy punktualni. Mam wielu przyjaciół i znajomych. Lubię się z nimi wygłupiać i mogę na nich liczyć”.</p>

Źródło: https://globalna.ceo.org.pl/wp-content/uploads/sites/4/2021/09/ceo_3_tozsamosc-a-migracje_final.pdf